

УДК 343.9

Н. П. Голота

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ

У статті досліджено сучасні проблемні питання налагодження міжвідомчої комунікаційної діяльності між правоохоронними органами України. Автором проаналізований досвід світової спільноти щодо створення інтегрованих баз даних в сфері запобігання і протидії злочинності. Запропоновано створити єдину інтегровану інформаційно-аналітичну систему з метою отримання об'єктивних даних для прийняття правильних управлінських рішень щодо протидії злочинності, визначити порядок доступу та користування нею в режимі он-лайн усіх правоохоронних органів України.

Ключові слова: правоохоронні органи, єдина інформаційно-аналітична система, комунікаційна діяльність, інформаційне забезпечення правоохоронних органів.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство розвивається під впливом двох взаємопов'язаних процесів: інформатизації та глобалізації, які призводять до утворення таких нових явищ, як транснаціональна злочинність, кіберзлочинність та багатьох інших, що, у свою чергу, вимагає нових форм та методів діяльності правоохоронних органів. Саме тому, досягти ефективності в роботі правоохоронних органів можливо лише шляхом формування у їх межах цілісної концепції єдиного інформаційного простору.

Аналіз останніх досліджень. Окремі аспекти визначення проблем теоретико-правових та організаційних основ інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів досліджувати такі вчені, як: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Г. М. Бірюков, О. А. Гапон, О.М. Джужа, А.Г. Кальман, В. В. Максимов, В. А. Некрасов, В.Я. Тацій, О.Ю. Шостко та інші.

Метою статті є комплексне дослідження та аналіз сучасного стану комунікаційної діяльності між правоохоронними органами України та надання практичних рекомендації для вирішення її проблемних питань.

Викладення основного матеріалу. Необхідно констатувати, що сьогодні існує низка теоретичних, правових, організаційних та тактичних проблем зі здійснення взаємодії між оперативними підрозділами правоохоронних органів України. У свою чергу, інформатизація вимагає істотного підвищення оперативності та ефективності роботи правоохоронних органів, що практично неможливо без впровадження новітніх комп'ютерних технологій. Однак, на сьогодні інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної фіскальної служби України, Служби зовнішньої розвідки України спрямоване переважно на обслуговування внутрішніх потреб кожного суб'єкта окремо, водночас обмін інформацією між ними здійснюється лише в порядку офіційного листування, а не в режимі реального часу чи електронного обміну даними шляхом використання національної інформаційної інфраструктури, що в умовах розвитку е-врядування значно ускладнює процес запобігання і протидії злочинності [8, с. 103].

Як свідчить анкетування, оперативні працівники оцінюють ефективність обміну інформацією як незадовільну з таких причин: 22% – відсутність єдиної системи

взаємного інформування; 26,9% – відсутність окремого підрозділу для організації взаємодії; 25,2 % – незадовільне налагодження співпраці керівників взаємодіючих підрозділів; 25,9% – недосконалість правової основи тощо. Рівень інформаційної взаємодії становить «задовільно» (25%), «незадовільно» (75%) [2, с. 101].

Сьогодні наявне існування багатьох розрізнених інформаційних систем, які перебувають у підпорядкуванні різних підрозділів правоохоронних органів або ж у підпорядкуванні різних державних органів. Як відомо, численність баз даних правоохоронних органів зумовлена їхніми функціями та завданнями. Однак, саме наявність великої кількості автоматизованих інформаційних систем, які не співпрацюють між собою, є суттєвою перешкодою в діяльності та унеможливує правильне оцінювання ситуації та прийняти відповідного рішення. Підтвердженням цього слугує ситуація, коли 4 грудня 2016 року в селищі Княжичі Броварського району Київської області група затримання карного розшуку та спецпідрозділ КОРД очікували в покинутому будинку появи грабіжників, в той час, як в одному з будинків спрацювала сигналізація. На місце приїхав наряд Держслужби охорони, який затримав поліцейських, прийнявши їх за грабіжників. Група захоплення КОРД вирішила, що співробітників розвідки захопили злочинці – сталася перестрілка, внаслідок якої загинули двоє співробітників держслужби охорони, двоє поліцейських-розвідників і співробітник спецпідрозділу КОРД [7].

Тому, саме формування сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів надасть можливість повно й оперативно проводити аналіз і оцінку криміногенної ситуації. Для цього необхідно здійснити комплексну інтеграцію наявних інформаційних систем та інформаційних ресурсів (наприклад, «Гарт-1», «Аркан», «Відеоконтроль-Рубіж», «Скорпіон»), тобто створити єдиний інформаційний простір із метою збору, оброблення та передачі інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень у сфері протидії злочинності.

Єдиний інформаційний простір правоохоронних органів – це сукупність баз і банків даних, технологій їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, що функціонують на основі єдиних принципів і загальних правил, що забезпечують інформаційну взаємодію правоохоронних органів і мають на меті попередження, розкриття, розслідування злочинів. Взаємне інформування уможливує своєчасне виявлення осіб і фактів, які становлять оперативний інтерес. Особливо така необхідність виникає в тих випадках, коли в процесі проведення ОРД одержано інформацію, що потребує дій, які не входять до компетенції відповідного підрозділу.

Ознаками, які визначають єдиний інформаційний простір правоохоронних органів, при цьому є:

- єдиний інформаційний простір правоохоронних органів включає в себе такі технічні елементи, як бази та банки даних, технології їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційні системи та мережі;

- єдиний інформаційний простір передбачає інтеграцію всіх своїх компонентів в єдине ціле;

- єдиний інформаційний простір правоохоронних органів повинен функціонувати на основі єдиних принципів та норм;

- він існує в межах правоохоронних органів, між якими не повинно бути обмежених бар'єрів, та передбачає здійснення інформаційного обміну.

Системоутворюючими компонентами єдиного інформаційного простору у системі правоохоронних органів, за аналогією зі складниками єдиного інформаційного простору загалом, на нашу думку, виступають:

1) інформаційні ресурси, що містять дані, відомості і знання, зафіксовані на відповідних носіях інформації;

2) організаційні структури, що забезпечують функціонування і розвиток єдиного інформаційного простору, зокрема збір, обробку, зберігання, поширення, пошук і передачу інформації, а також об'єднання різних мереж, систем і комплексів засобів зв'язку;

3) засоби інформаційної взаємодії громадян із системою правоохоронних органів і їх доступу в певному правовому режимі до інформаційних ресурсів на основі відповідних інформаційних технологій [4, с. 145].

Сучасний розвиток світової спільноти послідовно демонструє чітку тенденцію до постійного розширення міжнародних контактів на офіційному міжурядовому рівні. Так, у межах таких світових організацій, як Інтерпол та Європол створена інтегрована база даних, яка дозволяє здійснювати інформаційний обмін «стратегічною» і «технічною» інформацією. Зі змісту ст.2 Угоди випливає, що «стратегічна інформація» включає в себе дані про заходи правоохоронного характеру, що можуть бути корисними для припинення злочинів і, зокрема, спеціальні засоби боротьби зі злочинами; спеціальну інформацію про нові способи скоєння злочинів, дані про тенденції та розробки способів скоєння злочинів, нову інформацію про дані, отримані в результаті успішного застосування новітніх методів та засобів протидії злочинності, інформаційні дані про маршрути що використовуються контрабандистами чи особами, причетними до злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми та зміни цих маршрутів, дані про стратегії та методи запобігання злочинності керівництвом правоохоронних відомств України і держав ЄС з метою вибору пріоритетів у правоохоронній діяльності, інформацію щодо оцінки загроз і доповіді про кримінальну ситуацію.

За своїм змістовним наповненням «стратегічна» інформація становить оперативний інтерес для органів охорони правопорядку. Збір такої інформації відбувається у складних умовах і є результатом не лише інформаційного, але й складного інформаційно-розвідувального процесу, в якому накопичення інформації складає початкову і одночасно фундаментальну стадію, за якою логічно слідують інші: аналіз, обробка, використання.

Організаційно обмін інформацією відбувається шляхом виконання спеціальних запитів, які може складати будь-яка сторона Угоди про співробітництво. Крім того, запитуюча сторона наділена правом вимагати від запитуваної сторони вжити всіх необхідних заходів для гарантування конфіденційності факту надіслання такого запиту, його змісту й будь-яких документів, що додаються, а також нерозголошення факту надання нею допомоги [1, с. 106; 6].

Як свідчить практика, найбільш потужною інформаційною базою даних ЄС є Шенгенська Інформаційна Система (з англ. Schengen Information System) — урядова база даних ЄС, створена на підставі Шенгенської Угоди та Шенгенської Конвенції про виконання Угоди [3, с. 122]. Вона використовується європейськими країнами для зберігання й обміну інформації про осіб та предмети, що перетинають кордон з метою дотримання національної безпеки, прикордонного контролю та правоохоронних цілей.

База даних Шенгенської Інформаційної Системи містить такі дані:

1) заборони на в'їзд та перебування стосовно громадян третіх країн, тобто громадян держав, які не є членами шенгенського простору;

2) відомості про осіб, які підлягають арешту та передачі або видачі на підставі європейського наказу щодо затримання;

3) відомості про зниклих осіб;

4) відомості про осіб, які перебувають у судовому розшуку (осіб, які викликані

судом під час провадження кримінальної справи; осіб, яких закликано відбутися покарання, свідків);

5) відомості про приховане спостереження або цільову перевірку відносно осіб та предметів;

6) відомості про предмети, що підлягають арешту, або таких, що підлягають використанню в якості доказу під час провадження кримінальної справи [9, с. 274].

Доступ до Шенгенської Інформаційної Системи мають чітко визначені правоохоронні органи, органи контролю та перевірки кордонів, міністерства іноземних справ, органи видачі віз, митні органи та органи юстиції, а також Європол і Євроюст [10, с. 14].

Як бачимо, основна перевага існування спільної інформаційної системи полягає в тому, що це дає змогу на ранніх стадіях розслідування виявити зв'язки, які не могли бути встановлені під час їх первинного аналізу національними підрозділами. Саме тому, правоохоронні органи України повинні насамперед налагодити інформаційний обмін у межах власного інформаційного простору, а вже після цього можна говорити про їх інтеграцію та взаємодію зі світовими організаціями та правоохоронними органами.

Висновки. Таким чином, однією з причин недостатньої ефективності запобігання та протидії злочинності є незадовільний стан інформаційної взаємодії підрозділів правоохоронних органів України внаслідок відсутності належної системи обміну інформацією та своєчасного її отримання. У зв'язку із цим, з метою отримання об'єктивних даних для прийняття правильних управлінських рішень щодо протидії злочинності доцільно створити єдину інтегровану інформаційно-аналітичну систему і визначити порядок доступу та користування нею в режимі он-лайн усіх правоохоронних органів України.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2017 р.

Список використаної літератури

1. Білас А. І. Взаємовідносини України та європейського поліцейського офісу, перспективи розбудови європейського поліцейського простору / А. І. Білас // Європейські перспективи. - 2014. - № 6. - С. 105-111; Bilas A. I. Vzayemovidnosyny Ukrayiny ta yevropeyskoho politseyskoho ofisu, perspektyvy rozbudovy yevropeyskoho politseyskoho prostoru / A. I. Bilas // Yevropeyski perspektyvy. - 2014. - № 6. - S. 105-111

2. Грень Р. Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів / Р. Р. Грень // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. - 2016. - Вип. 38(2). - С. 99-102; Hren R. R. Vzayemodiya operatyvnykh pidrozdiliv pravookhoronnykh orhaniv Ukrayiny u protydyi zlochinam u sferi obihu narkotychnykh zasobiv / R. R. Hren // Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo. - 2016. - Vyp. 38(2). - S. 99-102

3. Овчаренко О. М. Вдосконалення взаємодії органів кримінальної юстиції / О. М. Овчаренко // Питання боротьби зі злочинністю. - 2013. - Вип. 25. - С. 115-125; Ovcharenko O. M. Vdoskonalennya vzayemodiyi orhaniv kryminalnoyi yustytsiyi / O. M. Ovcharenko // Pytannya borotby zi zlochynnistyuu. - 2013. - Vyp. 25. - S. 115-125

4. Петровський О. Проблемні питання формування єдиного інформаційного простору правоохоронних органів/ О.Петровський// Підприємництво, господарство і право. - № 8. – 2017. – С. 145-148; Petrovskyy O. Problemni pytannya formuvannya yedynoho informatsiynoho prostoru pravookhoronnykh orhaniv/ O.Petrovskyy// Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo. - № 8. – 2017. – S. 145-148.

5. Право Європейського Союзу: підруч. / за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 704 с; Pravo Yevropeyskoho Soyuzu: pidruch. / za red. V.I. Muravyova. – К.:

Yurinkom Inter, 2011. – 704 s

6. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво від 04.12.2016 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16; Uhoda mizh Ukrayinoyu ta Yevropeyskym politseyskym ofisom pro operativne ta stratehichne spivrobitnytstvo vid 04.12.2016 r. - [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16

7. У поліції розповіли про розслідування перестрілки в Княжичах і долі грабіжників. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/v-policii-rasskazali-o-rassledovanii-perestrelki-v-knyazhichah-i-sudbe-grabiteley-776705.html>; U politsiyi rozpovily pro rozsliduvannya perestrilky v Knyazhychakh i doli hrabizhnykiv. - [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/v-policii-rasskazali-o-rassledovanii-perestrelki-v-knyazhichah-i-sudbe-grabiteley-776705.html>

8. Шепетько С. А. Міжвідомче інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю / С.А. Шепетько // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – Випуск 43. Том 2. – С. 102-105; Shepetko S. A. Mizhvidomche informatsiyno-analitychne zabezpechennya diyalnosti subyektiv, yaki zdiysnyuyut borotbu z orhanizovanoyu zlochynnistyu / S.A. Shepetko // Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo. – Vypusk 43. Tom 2. – S. 102-105

9. Шостко О. Ю. Протидія організованій злочинності в європейських країнах: монографія / О. Ю. Шостко. – Х.: Право, 2009. – С. 274; Shostko O. Yu. Protydiya orhanizovaniy zlochynnosti v yevropeyskykh krayinakh: monohrafiya / O. Yu. Shostko. – KH.: Pravo, 2009. – S. 274

10. Council Decision of 6 December 2001 on the development of the second generation Schengen Information System (SIS II) // OJ L 328. – 13.12.2001. – P. 14.

N. Holota

PROBLEM ASPECTS OF COMMUNICATION ACTIVITY BETWEEN THE LAW ENFORCEMENT BODIES OF UKRAINE

The article deals with modern issues of establishing interagency communication activity between law enforcement bodies of Ukraine. The author states that there are theoretical, legal, organizational and tactical problems in implementing the interaction between operational units of law enforcement bodies of Ukraine. In turn, informatization requires a significant increase in the efficiency and effectiveness of law enforcement bodies' activity, which is practically impossible without the introduction of the latest computer technology. The author analyzes the experience of the world community in establishing integrated databases in the area of crime prevention and counteraction. Thus, within the framework of such world organizations as Interpol and Europol, an integrated database has been created that allows the exchange of "strategic" and "technical" information. It is proved that mutual information enables timely detection of persons and facts of operational interest. In particular, such necessity arises in cases where in the course of carrying out operative-search activities it is obtained information requiring actions that are not within the competence of the relevant unit. The author proposes to create a unite integrated information and analytical system with the aim of obtaining objective data for making correct management decisions regarding crime prevention and to determine the procedure of access and use of it in the online mode for all law enforcement bodies of Ukraine.

Key words: law enforcement bodies, a unite information and analytical system, communication activity, information provision of law enforcement bodies.